

SİNOP TARİHİ

Sinop Şehri, Anadolu 'nun kuzey yönde uç noktası olan İnce Burun 'a doğu yönde bağlanan Boztepe Burnu berzahında bir kale-şehir olarak kurulmuş ve tarih boyunca doğu yönde gelişmiştir. Tarih boyunca kale dışına pek taşmayan şehir bir liman kenti özelliği taşır. Berzahın kuzey doğusundaki dış liman fırtınalara açık olduğu ve denizcilik bakımından kullanışlı sayılmadığı halde, Antikçağ 'da daha çok bu limanın kullanıldığı bilinir. Zamanla kum dolan ve kullanılamaz hale gelen bu limanı berzahın güneydoğusundaki iç limana aynı dönemde bir kanal bağlardı. Bu kanal, Selçuklular döneminde kapatılmıştır.

Yarımadanın güney yönündeki iç liman ise rüzgarlara kapalı konumuyla ve sakin deniziyle güney Karadeniz 'in en önemli limanıydı. Bu özellikleri yüzünden "Akdeniz" ismini almıştır. Tarih boyunca işlek bir liman yaşantısı ve tersane faaliyeti bu limanda gerçekleşmiştir. XIX. Yüzyıla kadar tamamen ayakta duran surlardan ise günümüze büyük bir kısmı kalmıştır ve yıkıntılarından rekonstrüksiyonu yapılabilir. Şehir, doğu yönünde Boztepe Burnuna doğru daha yoğun olarak gelişmiştir. Aynı burundaki Hıdırlık tepesinin, 187 metreye kadar yükseltisi bulunmakta ve nihayet deniz yönünde dik yarlar ile kuşatılmaktadır. Bu durumda, şehrin deniz yönünden ve berzaktan zaptedilmesi imkansız hale gelmektedir.

Antik çağdan beri parlak ve yoğun bir ticari ve kültürel yaşantıya sahip olan Sinop, bu niteliğini Bizans, Selçuklu, Candaroğlu ve Osmanlı yönetimlerinde de sürdürmüş, ayrıca kale ve tersanesi ile bölgenin en önemli askeri üslerinden biri olmuştur. Bu durumunu Sinop Baskını'ndan sonra kaybetmeye başlayan kentteki gelişim süreci, güneydoğu ve batı yönündeki kentleşme ile surların dışına taşmıştır. Ulaşım şebekesi olarak Antikçağ'dan beri geometrik yapısını koruyan Sinop'un ulaşım omurgasını, Boyabat yolu ile bu yolun şehir içindeki devamı olan Sakarya, Cumhuriyet ve Fatih caddeleri oluşturur. Bu eksendeki en önemli dikey bağlantı, Valilik ve Belediye önünden geçen Gazi Caddesidir.

SİNOP ADI NEREDEN GELİYOR

Sinop adının ilk kez nereden türediği ve son biçimini nasıl aldığı üzerinde çok şeyler söylenmiş, değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu söylenti ve yazılı yorumlar zamanla çoğalmış, birkaç harf değişikliği ile birbirine benzer sözcükler ortaya çıkmıştır.

Bu adlar kitaplara, dergilere ve gazetelere geçmiş, halk dilinde de konuşulduğuna göre buraya alacağız. Şimdi bunların bazılarını sıralayalım:

1. Sinope Irmak Tanrısı Osopos'un güzeller güzeli kızıymış. Rivayete göre mutlu bir hayatı varmış. Bir gün Tanrılar Tanrısı Zeus kendisini görmüş ve o anda aşık oluvermiş. Zeus bu, gönlünü kaptırdığını elde etmek için yapmadığı üçkağıtçılık yokmuş . Ama Sinope, Zeus'un bile başını döndürecek bir güzellikteymiş. Eli ayağı, dili dudağı dolaşmış Tanrılar Tanrısının, Sinope'ye aşkına karşılık her istediğini yapacağını söylemiş. Korku içindeki genç kız, kendisine dokunmamasını, kız oğlan kız almak istediğini söylemiş heybetli Zeus'a. Tanrılar Tanrısı, sözüne sadık kalmış ve

Sinope'yi alıp en sevdiği yerlerden olan Karadeniz'in cennete benzeyen yemyeşil kıyılarına bırakmış. (Yani bugün Sinop ilimizin bulunduğu yere)

2. Sinop'un ilk kez Hititçe Sinova adı ile anıldığını Hitit kaynaklarından öğreniyoruz.
3. Prof. Yusuf Kemal Tengirşenk'in eşi Nazlı Tengirşenk, Sinop Halkevi yayınlarından Dıranaz dergisinde "American Journal of Phylology" adlı, David M. Robinson'ın yapıtından çevirilerinde, Sinop adının Asurların ay ilâhı olan "Sin"den geldiğini bildirmektedir.
4. Bazı kaynaklar Sinop adının ilk söylenişini Sinavur olarak ileri sürmektedir.
5. M.Ö. 200 yıllarında yaşayan Skymnos, şiirlerinde Sinop adının Sinope adlı bir Amazon kraliçesinin adından geldiğini dile getirir.
6. Suyun göğsü anlamında Farsça (Sine-i âb) dan Sınap şekline çevrilmiş ve böyle konuşulmuş deniliyor.

Yukarıda belirtilen yazılı ya da sözlü görüşlere bakılırsa Sinop adında başta (S) harfi ortaktır. İkinci sırada ortak harf (I) seslisidir. Yalnız birinde € seslisi vardır. Üçüncü harf (N) hepsinde yine ortaktır. Diyebiliriz ki; öteden beri Sinop adında bu (S=I=N) harfleri bugünkü şekli ile yerlerini korumaktadır. Hemen hepsinde (S-I-N) harflerinin sonunda çeşitli ekler görüyoruz.

Kronolojisi

Sinop, Anadolu'nun kuzey yönünde uç noktası olan İnce Burun- Boztepe Burnu berzahında Kale-Şehir olarak kurulmuş doğal bir liman durumundadır. Tarih boyunca kale dışına pek taşmayan şehrin dış limanı fırtınalara açık olduğu halde, iç limanı rüzgârlarca kapalı konumuyla ve sakin deniziyle Güney Karadeniz'in en önemli limanıydı.

Tarih boyunca bu iç limanda, işlek bir ticaret ve tersane faaliyetleri yürütülmüştür. Sinop, Anadolu ile Kırım Yarımadası arasında deniz ticaretinde önemli bir rol oynamıştır. Kırım Yarımadası ile Sinop Yarımadası arasındaki mesafe açık ve müsait havalarda tam ortada bulunduğu zaman her iki tarafı da görebilme imkanı sağlar. Denizciler karayı kaybetmeden karşıdan karşıya Karadeniz'i geçebilirler. (Denizde görülen uzaklık, 144.4 Km.dir. Kırım-Sinop arası 280 Km.dir).

Antikçağdan beri parlak ve yoğun bir ticari ve Kültürel yaşantıya sahip olan Sinop, bu

niteliğini Bizans, Selçuklu, Candaroğlu ve Osmanlı yönetimlerinde de sürdürmüş, ayrıca kale ve tersanesiyle bölgenin en önemli askeri üslerinden biri olmuştur. Bu durumunu Sinop Baskını'ndan (Ruslar tarafından 1853'te) sonra kaybetmeye başlamıştır.

M.Ö. 2200-2000	Akaların Sinop'a gelişleri, ilk kurucuları sanılıyor.
M.Ö. 1330	Gaskaların Sinop ve çevresine egemen oluşları
M.Ö. 1800	Sinop 'un bir ara Hititlerin faydalandığı bir iskan yeri oluşu
M.Ö. 1344-1180	Sinop 'un zaman zaman Hitit kontrolüne girişleri.
M.Ö. 1200-1180	Hititlerin tarihten silinişi
M.Ö. 1117-1090	Asurluların Karadeniz 'e çıkışları, Sinop 'la ilgilendikleri sanılır.
M.Ö. 676	Sinop 'a Friglerin egemen oluşları.>
M.Ö. 676	Frig kralı Midas 'ın Kimmerlere yenilişi ve kendisini öldürmesi
M.Ö. 700-676	Kimmerlerin Sinop 'u başkent yapmaları
M.Ö. 650	Kimmerlerin tarihten silinmesi
M.Ö. 690	Sinop 'un Milletlerin kolonisi haline gelişi
M.Ö. 656-546	Sinop 'un Karadeniz 'de Lidya 'nın en önemli bir ticaret limanı oluşu
M.Ö. 480	Sinop 'un bağımsızlığı ve ilk kez para bastırması
M.Ö. 169-120	Sinop 'un Pontus krallığı başkenti oluşu.
M.Ö. 70	Sinop 'un Romalılar eline geçmesi
M.S. 1105	Boyabat ve Durağan 'ın Danişmentler 'in eline geçmesi
M.S. 1204	Sinop 'un Trabzon Rum İmparatorluğu 'na bağlanması
M.S. 1214	Sinop 'un ilk kez Selçukluların eline geçmesi
M.S. 1261	Trabzon Rum İmparatorluğu 'nun Sinop 'u geri alması

M.S. 1263	Selçuklu ordusu ile Pervane M. Süleyman'ın Sinop'u Trabzon Rum İmparatorluğundan geri alınması
M.S. 1263	Pervane M. Süleyman tarafından oğlu Mehmet 'in Sinop 'a kendisine naip ataması
M.S. 1277	P. Süleyman 'ın oğlu M. Mehmet 'in babasının öldürülmesi üzerine Sinop 'ta hükümdarlığını ilan etmesi
M.S. 1322	Pervaneoğlu Gazi Çelebi 'nin Sinop 'ta ölümü ve kızının babası yerine geçmesi
M.S. 1326	Candaroğlu Süleyman Paşa 'nın Sinop 'u Candaroğulları Beyliği 'ne katması
M.S. 1340	Candaroğlu Süleyman Paşa 'nın ölümü
M.S. 1340	G. İbrahim 'in Candaroğlu Bey'i oluşu
M.S. 1345	G. İbrahimbeyin ölümü
M.S. 1366	Celaaddin Beyazıt 'in (kötürüm) Candaroğlu beyi oluşu
M.S. 1392	Celaaddin Beyazıt 'in ölümü.
M.S. 1392	Yıldırım Beyazıt 'in Kastamonu ve Gökırmak vadisini ele geçirmesi
M.S. 1402	İsfendiyar Bey 'in değerli hediyelerle Aksak Timur 'dan eski topraklarını istemesi
M.S. 1431	Padişah II. Murat 'in Candaroglu İbrahim 'in kızı Hümma hatunla evlenmesi
M.S. 1440	İsfendiyar Bey 'in ölümü
M.S. 1440	T. İbrahim 'in Candaroğlu Bey 'i oluşu
M.S. 1443	T. İbrahim'in ölümü
M.S. 1443	K. İsmail 'in Candaroğulları Bey 'i oluşu
M.S. 1459	K. İsmail 'in Kastamonu 'dan Sinop 'a kaçması
M.S. 1459	Fatih Sultan Mehmet 'in Kastamonu 'ya gelişi

M.S. 1459	Kızıl Ahmet Bey 'in Candaroğulları Bey 'i oluşu
M.S. 1461	Candaroğulları Beyliği 'nin kaldırılması ve topraklarının Osmanlı Ülkesine katılması
M.S. 1461	Sancak olan Kastamonu 'ya Sinop, Ayancık (İstifan), Boyabat, Durağan ve Gerze kadılıklarının bağlanması
M.S. 1844	Sinop 'un Kastamonu 'ya bağlı sancak oluşu
M.S. 1853	Rus donanmasının Osmanlı donanmasını Sinop 'ta yakması
M.S. 1919	Atatürk 'ün Samsun 'a geçerken Sinop limanına uğraması
M.S. 1920	Sinop 'un bağımsız sancak oluşu
M.S. 1924	Sinop'un il oluşu
M.S. 1928	15 Eylül 1928 tarihinde Atatürk 'ün ilk alfabe dersini Sinop'ta vermesi.

Antikçağ'da Sinop

Sinop Adı, Antikçağ'da Paphlagonia olarak adlandırılan bölgenin kuzey ucunda Sinop'un saptanabilen en eski adı "Sinope" dir. Bu kelimedeki "Sin" kökü ile Asur-Anadolu ilişkisi, Sinope ile de Yunan ırmak tanrısı Asopos 'un su perisi kızlarından Sinope kastedilmiştir ki bu da ismin kökenini İyonya'nın bölgedeki kolonizasyonuna bağlamaktadır.

Bir başka fikir de Amazon Kraliçesi Sinova 'dır ki bu mitin de nereden geldiği belli değildir. Yalnız bu kavmin Anadolulu olduğu inancı vardır. Grek etimolojisine yabancı olan Sin ya da Sind sözcüklerine Yunanistan'ın dışında, Pontus, Doğu Anadolu, İran ve Hindistan 'da rastlanmaktadır. Bu da Sinope adının yerli Anadolu dillerinden gelmiş olabileceğini göstermektedir. Strabon ise kentin kurucusu olarak Arganotlar'dan Teselya'lı Otolikos 'u göstermekte ve onun kenti ele geçirerek bir Yunan kolonisi kurduğunu yazmaktadır. Kentin ele geçirilmesi, kolonileştirmeden önce kentte yerli bir halkın yaşadığını ortaya koymaktadır.

Sinop'un tarih öncesi hakkında ilk bilgiler, 1951-1954 yılları arasında, şehir merkezine 14 Km. mesafede yer alan Demirciköy Kocagözhöyük 'te, Türk Tarih Kurumu adına Ekrem

AKURGAL, Afif ERZEN ve Münster Üniversitesinden Ludwig Budde tarafından yürütülen kazılarda ele geçen arkeolojik malzemelere dayanmaktadır. 1980 'li yılların sonuna kadar Sinop 'un tarih öncesi denildiğinde ilk akla gelen ilk Tunç Çağdan malzeme veren Demirciköy Kocagözhöyük olup bununla sınırlı kalmaktaydı. Ancak Müze Müdürlüğü 'nün 1987 yılında başlattığı ve 1988-1989 ve 1990 yıllarında da devam eden yüzey araştırmaları Sinop 'un tarih öncesi bilinmeyen yönlerini önemli ölçüde aydınlatmıştır. Anadolu 'nun en kuzey noktası olarak bilinen İnce Burun 'daki fenerin batı kesimlerinde kıyını hemen yamaçlarında ele geçen, kesici, yan kazıyıcı, omurgalı kazıyıcı ve yonga parçaları diye adlandırılan taş aletler Üst Paleolitik çağa (M.Ö. 30.000-10.000) tarihlenmektedir. Müze Müdürlüğüne yürütülen yüzey araştırmasında 44 adet höyük tespit edilmiştir.

Bu höyüklerde ele geçen malzeme incelendiğinde, özellikle sahil şeridinde yakın nehir ağzlarında ve nehir vadileri boyunca Kalkolitik Çağ 'dan (M.Ö. 5.500-3200) itibaren yerleşildiğini ve Tunç Çağı boyunca (M.Ö. 3200-1200) yoğun iskana tabi oldukları görülmektedir.

Sinop Bölgesi yüzey araştırmasında ele geçen buluntular genel olarak Erken Kalkolitik Çağ 'dan Geç Frig Dönemine kadar tarihlendirilmektedir. Ancak yüzey buluntularına göre tam tarihi süreklilik sağlanamamaktadır. En büyük boşluk Orta Tunç Çağı ile Geç Frig Çağı arasındadır. Araştırma öncesine kadar bilinmeyen Orta Tunç dönemine ait buluntular Gerze Köşk Höyük, Tıngıroğlu Höyük, Emiryayla Maltepe Höyük, Sarımsak Maltepe Höyük, Yaygın Karakumru Tepe 'de ele geçmiştir. Ancak bölgede Hitit İmparatorluk Çağı 'na ait tarihlendirilebilecek hiçbir buluntuya rastlanamamıştır. Samsun sahil bölgesinde de Hitit İmparatorluk dönemi malzemesine rastlanamamıştır.

Yapılan yüzey araştırması, bölgede M.Ö. XVIII. Yüzyıl ile M.Ö. VIII. Yüzyıl arasında yerleşim izine rastlanmadığını bu dönemin Sinop için karanlık bir dönem olduğunu ortaya koymuştur. Hitit metinlerinde adı geçen GAŞKA kavimlerinin bölgede yaşayıp yaşamadıklarını gösteren arkeolojik bir bölge henüz saptanabilmiş değildir. Araştırmanın ortaya koyduğu bir gerçekte Sinop 'da İlk Tunç yerleşimlerinin büyük bir yangın sonucunda terkedildiği ve bu dönemden itibaren M.Ö. 8. Yüzyıla kadar karanlık bir dönemin başladığıdır.

İ.Ö. VIII. Yüzyılda bölge Miletos başta olmak üzere İonia 'lıların kolonizasyonuna sahne olmuştur. Bu kolonizasyonun sadece Ege dünyasında artan nüfusu dağıtıp toprak kazanmak olmadığını öncelikle ticari ve ekonomik köşebaşlarının elde tutulmasının hedeflendiği anlaşılır. Özellikle Sinop 'taki İon kolonizasyonu, Fırat Vadisi ve Mezopotamya 'ya giden tarihsel yolların başlangıç noktasını tutmak için yapılmıştır. Söz konusu kolonizasyon için ileri sürülen iki ayrı başlangıç tarihinin aydınlatılması da ayrı bir problemdir. Bunlar İ.Ö. 756 ve 636 yıllarıdır. Bu iki tarih arasında çapı belirsiz kalan bir Kimmer istilası vardır. 756'da Trapezus, Kerasus ve Kotyora gibi kolonilerin Sinop'a bağlı olarak kuruldukları düşünülürse, bu tarihten önce Sinop'da bir İon kolonizasyonunun açıkça başladığını kabul etmek gerekir.

Sinop ve civarına yayılan bu Lidya-Kimmer hakimiyetinden sonra Sinop için kesinleşen en

önemli olay, 630 yıllarında yapılan ikinci kolonizasyondur. 630 tarihi ile Lidya devletinin Pers kralı Kyrus tarafından 546'da yıkılmasına kadar süren dönem Sinop için yine karanlık kalmaktadır. Perslerin kıyı şehirlerini nasıl idare ettikleri kesin olarak bilinmese de otonom yapılarını korudukları sanılan bu şehirler, Perslerin atadıkları Tiranlar sayesinde imparatorluğa vergi ödüyor olmalıdır. İmparator I. Darieios 'un örgütlenme sistemine göre Sinop bu dönemde Kapadokya satraplığı sınırları içinde daha sonraki bir düzenleme ile de Pontus Kapadokyası denilen kuzey Kapadokya sınırları içinde sayıldı. V. Yüzyıl içlerinde Persler ve güçlü Perikles Atina'sı arasında çekişme konusu olan kıyı kolonileri ile Sinop'da sonunda Perikles yönetimine bağlandı. Bu dönemde parlak ve sikke çeşitliliğinden demokratik bir Grek yönetimine kavuştuğu anlaşılan kent, bu durumunu Euxene'nin Grek şehirlerini Perslere bırakan Antalcidas anlaşmasına kadar korumuştur.

İ.Ö. 350 yılından sonra Kapadokya satrapı olarak tüm Anadolu'yu Persler'den koparmak isteyen ve bir Kapadokya krallığı yaratmayı amaçlayan Datames, Sinop üzerine de yürümüştür.

Makedonya kralı İskender'in Persleri 334 ve 332 de yenmesinden sonra özgürlüğünü kazanacağını uman Sinope, İskender'in bürokrasisinin sert yönetimi altında ezilmiş ve Pers sarayına elçi heyeti göndermiştir. Ancak karşılığında Daarieios yerine İskender çıkmıştır. 5. Teminata bağlı ve güç elde edilen bir serbestlikten sonra Sinope Diadok'ların idaresinde demokratik yapısını sürdürmüştür. Bu dönemde Eumenes'in denetimine giren ve bir otorite boşluğuna düşen yöre, Perslerin eski Kiostiranın torunu Mithridates'in başlattığı Pontus Krallığı döneminde başlıbaşına bir parlak çağın merkezi oldu.

Hellenleşmiş bir Pers kültürü karakterini taşıyan Pontus krallığının geleneği Anadolu hegemonyasını güçlenen Roma karşısında kendine bağlamak amacını taşıyordu.

183 yılında ani bir baskınla Sinope'yi elde eden Pharnakes, kente bağlı kolonilerden Cerasus yakınlarında Pharnace adlı yeni bir Pont kolonisi de kurmuştur. Daha sonra devletin güvenliğini sağlamak için IV. Mithridates merkezi Amasya'dan Sinope'ye nakletmiştir. Tarihe Mithridates Eupator olarak geçen ve "Büyük" ünvanıyla anılan Pontus krallığının son yöneticisi, döneminde başkent Sinope, tarihte en yüksek ve ihtişamlı çağını yaşamıştır. Sinope'de doğan ve şehrin çifte limanını genişleten, surlarla çeviren, stao, agora, gymnasium ve muhteşem bir sarayla şehri donatan Mithridates'in kişiliği, Sinop ve Anadolu Hellenizminin bir sembolü olmuştur.

Pontus hakimiyetinin Roma egemenliği tarafından yıkılmasından sonra Roma'lı kumandan Pompeius'tan itibaren Bithinia ve Pontus eyaletine bağlanan Sinope-Lex Pompeia da belirtildiği gibi birçok eşitlikler kazandı. Bu dönemde kentin ayrı bir tarihinden bahsedilemez. Sinop artık Roma tarihinin içinde anılır. Roma İmparatoru Trajan döneminde Bithinia ve Pontus eyaletinin Senato'dan alınıp İmparatorun yetki alanına bağlanması, Sinop'un sosyal gelişimine yeni ufuklar açmış ve şehre aynı imparatorun ismiyle anılan bir su kemeri yapılmıştır. İ.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma İdaresine

geçen Sinope, Bizans döneminde de giderek azalan bir önemle bölgenin ticari, kültürel ve askeri merkezi olmaya devam etti.

Türk İdaresi Öncesi Dönem

M.Ö. 1000 Yıllarında Sinop

MÖ. 756 yılında Milet'ten ayrılan ve kendilerine yeni bir şehir kurmak isteyen göçmenler buraya gelerek bugünkü Sinop'un ilk temelini atmışlar ve bu şehre Sinope adını vermişlerdir. "Efsaneye göre tanrıça Sinope ırmak tanrısının kızıdır. Zeus Sinope'ye aşık olur. Her dilediğini yerine getireceğine söz verir. Sinope kızlığına dokunmamasını ister. Tanrı yemine bağlı kalarak onu kız bırakır. Bugünkü Sinop'un olduğu yere gelir."

Daha sonra MÖ. 630 yılında ikinci bir koloni (sömürge, göçmen topluluğu ya da bu topluluğun yerleştiği yer) grubu Sinop'a yerleşmiştir. Şehrin surlarının büyük bir olasılıkla kolonize (koloniler halinde yaşanan) devirlerde yapıldığı tahmin edilmektedir.

7. yy başlarında Sinop, Anadolu'ya kuzeyden gelen Kimmerlerin, 6. yy ortalarında İran'dan gelen Perslerin istilasına uğramıştır.

Helenistik Dönem

MÖ. 4. yüzyılın birinci yarısında Paflagonya'lılar bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. MÖ. 332 yılında Büyük İskender'in Anadolu'ya girişini fırsat bilen 1. Ariarathes Kapadokya'da bağımsızlığını ilan ederek, Sinop'u da hakimiyetine almış. MÖ. 302 yılında Mitridat Ktistes Paflagonya'da dağınık halde bulunan prenslikleri bir araya getirerek kuvvetli bir devlet (bağımsız bir ülke ile onun yönetiminden oluşan varlık) kurmuştur. Daha sonra II. Mitridat ve onun oğlu Farnak Sinop'a hakim olmuş. MÖ. 169 yılında devletin başına Mitridat Flapeton geçmiştir. Mitridat Flapaton Sinop'u bayındır (gelişip güzelleşmesi için üzerinde çalışılmış, alt yapıya sahip) hale sokmuş, başkentini Amasya'dan Sinop'a getirmiştir.

Sinop'un parlak dönemi Mitridat Flapaton zamanında olmuştur. Bütün Karadeniz'i hakimiyeti altına alan Mitridat Romalıları'da Anadolu'dan atarak büyük bir imparatorluk kurmuş, ancak Başkenti Sinop'tan Bergama'ya taşımıştır.

Helenistik dönem Sinop'un en parlak zamanı olup, bu dönemde kültüre büyük önem verilmiştir.

Romalılar Dönemi

MÖ. 70 yılında Roma İmparatorluğu işgal ettiği bu toprakları yeniden tanzim etmiş. Pontus

Krallığını Kızılırmak'tan itibaren ikiye bölerek, doğu parçasının idaresini yerli sülalelere vermiş, batı parçasını ise doğrudan doğruya devletin eyaleti haline getirmiştir.

Sinop'un Roma idaresine geçmesi tarihte önemli bir dönüm noktasıdır. Bilhassa (her şeyden önce, başta) Cesar zamanında şehre maddi yardımlardan başka, yeni Roma kolonileri gönderilmiş ve genişleyip büyümesi sağlanmıştır.

Bizans Devri

Bizans devri konusunda Sinop için bilgiler yok denecek kadar azdır. Genç Pliny'nin Trajan'a yazdığı bir mektuptan Sinop'ta çok sayıda Hıristiyan'ın yaşadığı anlaşılmaktadır. İdari olarak Armeniakon ve Pontus themalarında dinsel olarak da Hellenpotos metropolitliğine bağlı olarak gösterilen Sinop'ta günümüzde harabeleri bulunan Balatlar Manastır Kilisesi'nin VI. Yüzyılda yapıldığı sanılır. Bizans devrinde gittikçe askeri bir yapı kazanan Sinop'un kale içine çekildiği ve tarih boyunca gelişmiş bulunan ticaret ve kültürünün dinsel bazı olaylar nedeniyle gerilediği sanılmaktadır. Justinianos zamanında Sinop'un kaleler, su yolları, köprüler ve kiliselerle geliştirildiği fakat kısa süre sonra ortaya çıkan Arap istilalarının bu gelişmeyi durdurduğu anlaşılır.

İkonoklasm devrinde Sinop'un dinsel ve sivil yapılarının tahrip edildiği, Karadeniz'de gelen Vareglar'ın Sinop'u yıktıkları da bilinir.

İstanbul'un Latinler istila edilmesinden sonra I. Andronikos'un torunları büyük Komnenoslu Aleksios ve David idaresinde Karadeniz'in güneydoğu kıyısında Trabzon Rum Devleti kurulmuştu. Buradan David, sahil boyunca ilerleyerek Sinop'u işgal etti ve sonunda Paflagonya ve Karadeniz Ereğlisi'ni de hakimiyeti altına aldı. Bizans ağırlık merkezinin bu dönemde Anadolu'ya kayması eski Bizans-Selçuklu çekişmesini keskinleştirmişti. Bu durum Selçuklular'ın Karadeniz'de bir limana sahip olmalarına engel oluyordu.

Sinop ve çevresi 1214 yılında Selçuklu hakimiyetine geçtikten sonra Hıristiyan kültür yaşamı yoğun bir şekilde sürdü. Osmanlılar zamanında şehrin surları dışında batıda Akliman, doğuda Hıdırlık yamaçlarında yoğunlaşan Hıristiyan Ortodoks Rum ve az sayıda Ermeni yerleşimi vardır. Osmanlı kayıtlarında bunların kilise ve vakıflarına ait sayısız kaynak vardır.

Türk İdaresi Dönemi

Sinop'un Fethi Ve Selçuklular Dönemi

Türklerin Anadolu'ya girdikten sonra ilgilendikleri yerler arasında Paflagonya ve Sinop civarı da

vardır. 1085 yılında Süleymanşah'ın komutanlarından Karatekin'in Sinop'u Bizanslılardan aldığından bahsedilir. Ertesi yıl Bizanslılar, Sinop'u kurtarmak için Konstantin Dalassenos komutasında bir donanma gönderdiler. Bu sırada İzmir Bey'i Çaka'nın Bizans topraklarına karşı giriştiği saldırılar sırasında Bizanslı komutan Nikephoros'un yenilgiye uğraması Bizanslıları zor durumda bıraktığından Konstantin Dalassenos'u geri çağırdılar. Pekar bu sırada Bizanslıların Sinop'a tekrar sahip çıkmaları Büyük Selçuklular ile Anadolu Selçukluları arasındaki siyasi çekişmeler yüzünden olmuştur.

1176 Miryokephalon zaferinden sonra Türklerin Bizanslıları Anadolu'nun büyük bir kısmından atabildikleri anlaşılmaktadır. İbn-î Bibi'deki kayıtlardan anlaşıldığına göre Paflagonya bölgesinin fatihleri, başarılarına karşılık olarak Selçuklu Sultanları tarafından ikta olarak verilen Kastamonu yöresinin sahipleri ve Bizanslılara karşı yürütülen mücadelenin lideri olan Çoban ailesidir. Güçlü bir yönetimle Selçuklular'ın sonuna kadar Kastamonu ve civarını elinde tutan bu aile ile Sinop'un birkaç kez Türkler tarafından fethedilmesi arasında ilişkiler vardır.

Sinop'un Bizans yönetiminde bulunduğu sıralarda Kırım'a gitmek isteyen Selçuklu tacirleri burada gemiye binmek suretiyle Sinop Limanı'ndan faydalanıyorlardı. IV. Haçlı Seferi sırasında Haçlılar, 1204 de İstanbul'u ele geçirip bir Latin Devleti kurunca İmparatorun damadı Theodoros Lascaris'in kurduğu İznik Bizans Devleti ve yine Komnenos hanedanından Aleksios ve David Komnenos kardeşlerin Trabzon'da kurdukları Trabzon Rum Devleti oluştu. Bu üçe bölünmüş Bizans mirası karşısında Anadolu'yu Selçuklu Devleti ikinci planda bir kara devleti haline geliyordu. Oysa Anadolu Selçuklularınının Kırım ticaretini geliştirebilmeleri ve Karadeniz'de Hıristiyan güçlerine karşı koyabilmeleri için Sinop gibi ticari ve askeri bir limana ihtiyaçları vardı. Bu sırada David Komnenos, kıyı şeridi boyunca ilerleyerek Sinop ve Ereğli'yi aldı. İznik devleti ile çatışmaya girdi. Bu durumda Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev ile anlaşan Laskarisler, David Komnenos'u geri çekilmeye zorladılar. Fakat kendi güvenliklerini düşünen Selçuklular, Karadeniz'de üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmak isteyince gözlerini ilk olarak Sinop'a diktiler. Kardeşiyle olan taht kavgasını halleden I. İzzeddin Keykavus, o sırada Trabzon Rum İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un Canik tekfuru Kir Aleksî tarafından idare edilen ve yöre halkına çeşitli zulüm ve yağmalar yapan bu valinin idaresindeki Sinop'a yürüdü.

Şehrin zaptının zor olduğu bilindiğinden muhasaraya ve ablukaya karar verildi ve sultan, vilayet beylerini savaşa çağırdı. Olaydan habersiz olan Kir Aleksî bu sırada Sinop dışında avlanıyordu. Ordudan çıkarılan bir müfrezenin Kir Aleksî'yi yakalayıp sultanın önüne çıkartması olayları hızla geliştirdi.

Kalenin önüne getirilen tekfura karşılık şehrin teslim edilmeyeceğini söyleyen Sinop'luların daha sonra fikirlerini değiştirerek şehri kansasız olarak Selçuklulara bırakmaları bir sürpriz olmuştur. Bu olaydan sonra yapılan anlaşmayla Aleksî yıllık vergiye bağlandı ve adamlarıyla birlikte Canik'e gönderildi. (1214) Şehirde kalmak isteyenler serbest bırakıldı. Şehir tekrar düzenlendi, Kiliseler Camiye çevrildi. Bir medrese yapıldı, kale tamir edildi, tapu defterleri düzenlendi. Şehre Çepni oymaklarından boylar yerleştirildi. Sultan sefere katılan beylerden Simre Valisi Bedrüddin Ebu Bekir'i Sinop Valisi ve komutanı olarak bıraktıktan sonra Sivas'a döndü. İbn Said el Magribi,

Sinop Limanı'nda Konya Sultanına ait donanmanın bulunduğunu, çam ormanlarıyla kaplı Kastamonu ve Amasya dağlarından kesilen kerestenin su yolu ile Sinop Darüs Sın'a'sında (tersane) gemi inşaaı için nakledildiğini belirtir. Kısa sürede oluşturulan bu donanma ile fethin ardından Soğdak seferi yapılır. Soğdak ve civarına Ruslar egemen olmuşlardı. Ruslar bu bölgede Selçuklu korumasını kabul etmişlerdi. Soğdak'a bir Türk Garnizonu yerleştirilerek camii yapıldı.(1225) Sinop'tan yapılan bu sefer Sinop'un üs olarak o dönemdeki gücünü gösterir.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi

Milli Mücadele Dönemi

Ülkemizin dört bir taraftan işgali ve azınlıkların zararlı çalışmalarından Sinop da nasibini almıştır. Samsun merkezi ayrılıkçı Rum Müdafaa-i Meşrufa Cemiyeti'nin Sinop'ta bir şubesi vardı. Bağımsız bir Rum Pontus Devleti kurmayı amaçlayan ayrılıkçı çeteler, zaman zaman Sinop yörelerine de sarkıyor, Müslüman köyleri basıyor halkı yıldırmaya çalışıyordu. Üçüncü Ordu Müfettişliği'ne ve Anadolu'da Milli Mücadeleyi başlatma görevine atanan Mustafa Kemal, 18 Mayıs 1919 günü Sinop Limanı'na uğramış, Sinop Askerlik Şubesi Başkanı'nı gemiye çağırıp, gerekli emirleri vermiş ve kara yolunun uygun olmadığını öğrenip, hiç gemiden inmeden, Samsun'a hareket etmiştir.

Eylül 1919'da şehirdeki küçük İngiliz birliği, Sinop Mutasarrıfı Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'i tutuklamak ve Hükümet Konağı'na İngiliz Bayrağı asmak istemişlerse de, halkın sert tepkisi üzerine bundan vazgeçmek zorunda kalmışlardır.

Sinop ve yöresindeki Milli Cemiyetler'in (Müdafaa-i Hukuk) örgütlenmesi Mazhar Tevfik Bey'in yeniden güç kazanmasından sonra hızla gelişti. Sivas Kongresi'nde alınan karar uygulanınca, Sinop ve nahiyelerinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir çok şubesi açıldı. Meclis-i Mebusanda da Sinop'u Rıza Nur Bey ve Miralay Zeki Bey temsil etmişlerdir.

Sinop İstiklal Savaşı'na da bütün gücüyle katılmıştır. Sinop sancağının Ayancık-Boyabat ve merkez ilçeleri İstiklal Harbinde en çok şehit veren bölgelerden kabul edilir ve bu yüzden askeri belgelerde bu savaş takdirle anılır.

23 Nisan 1920'de toplanan Birinci dönem T.B.M.M.'ne Sinop adına şu Millet vekilleri seçilmiştir: Şerif (Arkan) Bey, Abdullah (Karabina) Bey, Hakkı Hami (Ulukan) Bey, Rıza Namık (Uras) Bey, Şevket (Peker) Bey, İstanbul Meclis-i Mebusanı'nda Sinop Mebusu olan Rıza Nur Bey'de, Meclis-i Mebusan'ın kapatılmasından sonra Ankara'ya gelerek Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarına katıldı. Meclisin ilk geçici başkanlığını da en yaşlı üye sıfatıyla Sinop Mebusu Şerif Bey yürütmüştür.

[Kurtuluş Savaşı yıllarında "21 Eylül 1923" Sinop matbaasında basılan resmi tebliğin aslı ve](#)

[tercümesi](#)

(Basri Özgen' in özel arşivinden alınmıştır)

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan idari düzenlemede sancakların kaldırılması ile il oldu. Sinop, Cumhuriyet çağında da bir gelişme göstermiştir. Sinop ili, dar alan, az nüfusu, tabiat, turistik ve tarihi zenginlikleri ile değerini korumaktadır.

Merkez, Ayancık ve Boyabat ilçelerine, 1920'de Gerze, 1955'te Durağan, 1957'de Türkeli, 1961'de Erfelek ve yakın geçmişte de Saraydüzü ve Dikmen eklenerek ilçe sayısı 9'a çıkmıştır. (Merkezle birlikte)

Cumhuriyet dönemi Sinop tarihinin en önemli olaylarından biri de Mustafa Kemal Atatürk'ün 15 Eylül 1928'de şehre gelmeleri ve harf inkılabıyla ilgili ilk işareti ve dersi burada vermeleridir.

Kurtuluş Savaşında Sinop

Kaynakça : Kutsal İsyân (Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi
Sinop Şehrinin Başında Dönerler (Sayfa 225-244))
Hasan İzzettin DİNAMO

SİNOP ŞEHRİNİN BAŞINDA DÖNERLER

Fikirler, cebir ve şiddetle top ve tüfekle asla öldürülemez.

Mustafa KEMAL

4 Ağustos 1919 günü Samsun'dan gelip İstanbul'a giden yolcu vapurundan bir Türk polis memurıyla bir adam çıktı. Polis, bu adamın muhafızıydı. Yanındaki adamı alıp Sinop hükümet konağına götürdü. Mutasarrıf dairesinde oturmuş, kimi evrakları gözden geçiriyor, bir yandan da Karadenizin koyu mavi yaz suyu üzerinde gözlerini gezdirerek serinlemeğe çalışıyordu. Gözleri, hem ferahlamak istiyor hem de denizi kendi gölleri durumuna getiren düşman savaş gemilerinin külrengi silüetlerini araştırıyordu. Onlardan biri ya da birkaçı Sinop'a yakın sulardan geçerken her zaman yüreği hop ediyordu. Onun da Mustafa Kemal'in kocaman altın meşalesinden yakıldığı küçük bir meşalesi vardı. Mustafa Kemal, karargah arkadaşları ile Bandırma vapurunda İstanbul'dan Samsun'a giderken Sinop'a yeni atanmış olan bu genç ve iyi yürekli Sinop mutasarrıfına da rastlamıştı. Mustafa Kemal, bu genç adamda bir Hürriyet ve itilafçı tipi bulmuş, İstanbul'dan Sinop'a dek üzerinde işleye-işleye onu ihtilalci aydınlardan biri olarak yetiştirmişti. İstanbul'dan bir hürriyet ve itilaf partili olarak çıkan Mazhar Tefik bey, Sinop'a bir Kuvayı milliyeci olarak ayak basmıştı. İşte, onun biraz böyle olduğu Sinop'ta bilindiğinden her gelen ve Sinop limanına demirleyen gemiden bir kötü haber bekliyordu. Onu daha çok ürküten gemiler, İstanbul'dan gelenlerdi. Bütün kötü haberlerin kaynağı orasıydı. Bütün taun mikropları, Anadolu'nun temiz ve saf havasına ordan yayılıyordu. Evet, sanki İstanbul' da mikrop fabrikaları

vardı ve bunlar, durup dinlenmeden bir avuç toprağa sıkışıp kalmış olan birkaç milyon Türk'ü yok etmek için harıl harıl mikrop üretiyor ve bu umutsuz ülkenin içine salıyorlardı. Mazhar Tevfik beyle pek çok Sinoplu'yu hergün titreten kötü haberler birbiri arkasından gelip duruyor, millet, ölüm saatini bekleyen bir idam mahkumu gibi durmaksızın yaklaşan uğursuz ayak seslerini dinliyordu. Mustafa Kemal'in yeni çömezi Mazhar Tevfik bey, karaya ayak basan her yabancıyı hemen seçtiği gibi vapurdan inip hükümet dairesine doğru yürüyen resmi Türk Polisiyle yanındaki Orta yaşlı, aydın yüzlü adamı da görmüş, odasının kapısını çalmalarını bekliyordu. En sonra kapı çalındı, ilk önce polis, sonra yanındaki adam, içeri girdi. Mazhar Tevfik bey, zayıf yüzünün ortasındaki zeki gözleriyle her ikisini de süzdü. Polis, ilerleyerek elindeki evrakı genç mutasarrıfa uzattı. O evrakı incelemeğe başlamadan polisin getirdiği adam, mutasarrıfın bürosunun önüne dek geldi ve hikayesini kısaca şöyle anlattı:

- Mutasarrıf beyefendi, ben eski Samsun mebusu Osman'ım! Samsun Rum metropoliteninin isteği ile İngilizler beni yakaladılar ve Malta zindanlarına göndermek üzere yola çıkardılar. Hamiyet ve milliyet namına beni himaye ediniz ve beni Malta'ya göndertmeyiniz. Bu, sizin elinizdedir, mutasarrıf beyefendi.

Mazhar Tevfik, buna çok üzüldü. Hemen Osman beyle polise oturmaları için yer gösterdi. Adam salarak Belediye başkanı Rasim, Hürriyet ve İtilaf partisi başkanı Akif, Ticaret Odası Başkanı Şükrü, askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Şevket beyleri çağırttı. Hepsini gelip oturduktan sonra Osman beyi onlarla tanıştırdı ve üzücü hikayesini anlattı. Ayır-ayrı hepsine danıştı:

- Sizin vereceğiniz karara bağlı bu, dedi. Osman beyi İngilizlere vermemek ve vapura göndermemek sizin hamiyet, milliyet ve insanlığınıza bağlı. Aydın bir Türk çocuğunu göz göre arslanın ağızına mı atacağız? Yarın, bunun hepimizin başına gelmeyeceğini kim söyleyebilir?

Genç mutasarrıfın odasında toplanan bu iyi yürekli insanlar eski Samsun mebusunu geri vermemek için direnmeğe karar verdiler. Nedir ki İngilizleri kızdırmamak için de bunu bir "hileli şeriyeye" bağlamak gerektiğinde karar kıldılar. Güzel bir dek gelişle o günlerde sağlık kurumlarını denetlemek için Kastamonu Sağlık Müdürü Ferruh Niyazi Sinop'ta bulunuyordu. Şer'i bir hileyle yolu arayan bu iyi insanlar, Ferruh Niyazi beyin de düşüncesini sordular:

- Osman beyin bu tehlikeyi atlatması için bir tek çare vardır, o da doktor raporudur! Bunun için de hükümet tabibi Kenan beyden "dört başı mamur" bir rapor alıp bana getirirseniz, ben de imzaladıktan sonra hükümete verirsiniz!

Dedi. Osman bey, bunun üzerine hükümet doktorundan güzel bir rapor aldı ve rapor Sağlık Müdürüne imzalanarak mutasarrıf Mazhar Tevfik beyin masasının üzerine geldi. Mazhar Tevfik bey, Osman beyin vapurla İstanbul'a gidemeyeceğini, gittiğinde diriminin tehlikeye gireceğini, bu rapora dayanarak bildirdi. Görevli polis, bu evrakı alıp Osman beyi Sinop'ta bırakarak Samsun'a döndü.

Mazhar Tevfik bey, bu olayı Mustafa Kemal paşa ile birlikte Dahiliye Nezaretine ve Kastamonu Vali vekiline de bildirdi. Samsun mutasarrıfı Hamit beyden de durumu sordu. Nedir ki mutasarrıf orda yoktu. Onun için ordan bir ses çıkmadı. Dahiliye Nazırı Adil bey, gönderdiği şifrede anlam

olarak şöyle diyordu:

- Bu gibi işlere kanşmayın ve Osman beyi hemen mahfuzen İstanbul'a doğru yola çıkarınız.

Kastamonu Vali Vekili de bu anlamda bir emir gönderdi. Sonradan Samsun hükümet konağına gelip

Mazhar Tefvik beyin şifresini okuyan Samsun mutasarrıfı Hamit bey şöyle karşılık verdi:

- Vatanperverleri imhaya matuf bir harekettir. Benim Samsun'da bulunmayışımdan bilistifade yapılmıştır. Mümkün olan muavenet ve müzaheretini esirgemeyiniz. Mustafa Kemal'den bir karşılık gelmeyişine genç mutasarrıf çok üzüldü.

İki gün sonra Dahiliye Nezareti müdürlerinden Münir bey, yanında Samsun İngiliz temsilcisi Rum asıllı yedek yüzbaşı Solter ve bir Ermeni tercüman olarak, Sinop hükümet konağının kapısından içeri girdi. O aralık genç mutasarrıf yerinde olmadığından tahrirat müdürleri odasına girip oturarak mektupçu Hüseyin Hilmi beyi çağırtdılar.

Bir İngiliz ganbotunun limana demir attığını gören Tefvik bey hemen bir tehlike sezinleyerek sınışımişti. Ermeni Tercüman Yüzbaşı Solter'in ilk sorusunu Hüseyin Hilmi beye şöylece sordu:

- Osman bey nerede?

Mazhar Tefvik bey, böyle bir sonuç beklediğinden mektupçu ile anlaşmış, ne biçim karşılık verileceğini kararlaştırmıştı. Direktifi yerine getirmekte hiç duraksamadı:

- Bilmiyorum ve tanımıyorum.

Solter, çekilmiş şifrelerin müsveddelerini istedi. Mektupçu:

- Şifreler mutasarrıftadır; bende yoktur! Dedi. Yüzbaşı Solter adamakıllı kızdı:

- Şimdi çağırtdınız mutasarrıfı! Diye bağırdı.

- Mutasarrıf, köylere teftişe çıkmıştı. Şimdi, hangi köyde olduğunu bilmiyorum.

Solter küplere binmişti. Bir yandan da Hüseyin Hilmi beyin sözlerini taklit etmeğe çalışarak:

- Bilmam.. Bilmam!

Diye kekeledi, öfkeli bir alayla örtülen yüzü, öfkesinin yapmacık olduğunu gösteriyordu.

Yüzbaşı Solter, Mektupçuyu dışarı bırakmayarak polis komiseriyle karantina memuru Mustafa efendiyi çağırtdı. Onlar da :

- Osman beyi bilmiyoruz. Görmedik!

Deyince Solter, bu kez gerçekten öfkeleni. Bütün bu memurlardaki ağız birliğini sezmişti. '

Yeni gelenleri sorguya çekerken mektupçu, tahrirat kalemine açılan ufak pencereden arkadaşlarına çabucak fısıldadı:

Osman beyi arıyorlar; haber verin iyi ki bunu fısıldamıştı. Osman bey, başında dönen büyük tehlikeden habersiz kahvede oturmuş, çay içiyordu. Haberi alanlardan biri hemen kahveye

koştu, durumu anlattı. Bunun üzerine yanında oturan Hürriyet ve İtilaf partisi başkanı Akif bey, Osman beyi elinden yakaladığı gibi kendi evine götürdü.

Mektupçu Hüseyin Hilmi beyle polis komiseri ve Karantina memuru hala yüzbaşının karşısında sorulan sorulara kaçamak karşılık vermeğe çalışırken bir Ermeni yurttaş koşarak soluk soluğa geldi:

- Osman bey şimdi kahveden; kalkarak Hürriyet ve İtilaf Partisi Başkanı Akif beyin evine girdi. Kahvede de bir, gözcü bıraktılar!

Dedi. Bu gammazlamayı küçük tahrirat kalemi penceresinden dinleyen arkadaşlardan biri, yine koşarak Akif beyin evine haber götürdü. Polisler, Ermeni muhbiri önlerine katarak Akif beyin evine gittiler. Her yanı aradılar. Kimseyi bulamadılar.

Akif beyin ev halkı espiyonun hünerini işitince hemen Osman beye bir kara çarşaf giydirmişler ve onu kadın kılığında yandaki komşu eve aşırımlardı.

İngiliz yedek yüzbaşısı Solter, artık oyunu adamakıllı anlamıştı. Bu sık saflar arasından Osman beyi söküp alamayacağı belliydi. Elinde de zorlayıcı bir güç yoktu. Nedir ki yine de zarar yapabilecek durumdaydı. Münir bey ,iş çözümlenmeğe kararlı, mektupçuyu alarak odadan çıktı:

- Azizim, dedi, vaziyet çok fena; hepimizi tevkif etmek istiyorlar. Beni gizlice mutasarrıfla görüştür. İş idare etmeğe çalışalım. Münir bey, İngilizleri alıp sonradan Rıza Nur Kitaplığı olan eski Rus konsoloshanesine götürdü. Hüseyin Hilmi bey, Mazhar Tevfik beyi saklandığı yerde telefonla buldu ve olup bitenleri olduğu gibi anlattı. Mutasarrıf, yine gizliden Münir beyle görüştü. Bir karara varmışlardı. Öğleden sonra bürosunda İngilizlerle görüştü. Yüzbaşı Solter'in de başı derde girmişti. Bu kuvayı milliyecilerin elinden adam alınamayacağını anlamıştı. Mutasarrıf, Osman beyin hastalığı geçince onu göndereceğini bildiren bir kağıt İmzalayarak yüzbaşuya verdi. Ona bu da yeterdi. O da bu kağıtla daha üst kumandanlığa karşı kendini koruyacak bir kalkan ele geçirmişti. Kağıdı, Osman bey yerine, cebine indiren yüzbaşı Solter görevini yapmış ve sözünü geçirmiş olduğundan ak giynekli ve silahlı deniz askerlerinin önünden yürüyerek kül rengi dumanlar püsküren ve parmaklıklarına dayanmış meraklı deniz askerlerinin ve subaylarının başları dizilmiş küçük Ganbota bindi. Küçük savaş gemisi, kıçında büyük bir İngiliz bayrağı dalgalanarak Samsun'a doğru ilerlemeğe başladı.

Mazhar Tevfik bey, bir kez daha Osman beyi kurtardığı için seviniyordu. Pek iyi tanıdığı bu ganbotun limana demir attığını ve içinden bir manga silah-endazla bir İngiliz subayının çıktığını gören Mazhar Tevfik bey, hemen, görevi Mektupçuya bırakarak belli bir yere saklanmak için savuşmuştu. Ancak böylece onları savsaklayabilir, zaman kazanabilir, bir tedbir düşünebilirdi.

Mazhar Tevfik bey ve arkadaşlarının sabırsızlık ve üzüntü ile bekledikleri Mustafa Kemal'in şifresi en sonra 15 Ağustosta gelebilmişti. Şifre şu anlamdaydı:

- Osman bey üstüne gönderdiğiniz uzun telgrafınız buraya tam dokuz günde gelebildi.

Mutasarrıf Hamit beyin 8 Ağustos 1919 tarihli "cevabı" şifresi burada hiç çözümlenemedi. İsmail Hakkı beyin buna uygun davranışı üzerinde gereken işlem yapılmak üzere 3. Kolordu Kumandanı ile Samsun Mutasarrıfı Hamit beye Kazım paşa hazretlerine önemle yazılmıştır. Serüven gerçekten üzücüdür. Göstermiş olduğunuz milli yiğitlik ve sevgi şükranına değer. Osman beyin İstanbul'a gitmesi hiç doğru değildir. Kendileri benimle buluşmak üzere hemen Sivas'a yola çıkmalıdır. Biz de bir kaç güne dek oraya yollanacağız. 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat paşa hazretleriyle her zaman ilişki sürdürülmesi ve onun direktiflerine göre davranılması rica olunur. Mevkiinden düşmek, yurtseverler için hiç sözü edilecek bir şey değildir, Her ne zaman zorunluk karşısında kalınırsa milletin kucağı fedakar çocuklarına açıktır. Durumu, gecikmeden bildirmenizi diler, size başarılar dilerim. Bu telgrafı alıp a1madığınızı bildirmenizi rica ederim. Mustafa Kemal

Mustafa Kemal'den Sinop'a gelen bu telgraf, en başta Mutasarrıf Mazhar Tefvik olmak üzere eski Samsun mebusu Osman beyle bütün onu kurtarmağa çalışan yurtsever arkadaşları çok sevindirdi. Onun emrine uyararak hemen, Osman beyi Karadan Sivas'a göndermek üzere davrandılar. O ara Samsun'dan gelip İstanbul'a giderken Sinop limanına uğrayan Amasya vapuru, İngilizlere yeni bir oyun oynamak için genç mutasarrıf ve arkadaşlarına yeni bir düşünce verdi. Sözde Osman bey, Şükrü efendi adlı polis muhafızıyla bu va- pura binmiş olacak, bindiğini bildiren bir telgraf da hemen Dahiliye Nezaretine çekilecekli. Vapur İstanbul'a vardığında elbette içinden ne Osman bey, ne de muhafızı çıkacaktı. İşte, Amasya vapurunun kaptanı da onların Sinop'ta gemisine bindiklerine ve Zonguldak'ta karaya çıkıp bir daha geri dönmediklerine tanıklık edecekti.

Kaptanla bu yolda anlaşan Mahzar Tefvik bey ve arkadaşları, sessizce Osman beyi yola çıkarmağa hazırlandılar .

Tam gece yarısı, el-ayak çekilip te sokaklarda kedilerden, köpeklerden, bir de dost pazvantlardan başka kimse kalmayınca Osman beyle polis Şükrü efendi birer kiralık ata bindirilerek uğurlandılar. Bulutsuz, apak bir gökyüzünde yusuvarlak bir ay, sık ağaçlıklar, bağlar, bahçeler arasındaki ince toprak yolları aydınlatıyor, Mustafa Kemal'in üzgün yolcusunu yüreklendiriyor ve hülyalandırıyordu. Onu yolcu eden Mazhar Tefvik bey, Binbaşı Şevket bey, Belediye başkanı Rasim bey, Hürriyet ve İltifak partisi başkanı Akif bey, Ticaret Odası Başkanı Şükrü bey, parmaksızade İsmail bey ve Mektupçu Hüseyin Hi1mi bey, yeni hürriyet güneşi Mustafa Kemal'e doğru yola çıkan yolcunun elini sıkıp paşaya çok selam söylemesini de sabık verdikten sonra ev 1erine dağıldılar. Eski Samsun mebusu Osman bey, gitmiş, ardında gözleri Mustafa Kemal'e dönük ve birbirine yeni bir ideal için kenetlenmiş bir avuç yürek bırakmıştı.

Mazhar Tefvik bey, ertesi sabah, İstanbul'a Samsun' daki İngiliz temsilciliğine, Ali Fuat Paşaya ve Mustafa Kemal'e yalan ve doğru dört şifre telledi ve ,bu kez giderken Sinop limanına uğrayan Amasya vapuru, İngilizlere yeni bir oyun oynamak için genç mutasarrıf ve arkadaşlarına yeni bir düşünce verdi. Sözde Osman bey, Şükrü efendi adlı polis muhafızıyla bu va- pura binmiş olacak, bindiğini bildiren bir telgraf da hemen Dahiliye Nezaretine çekilecekli. Vapur İstanbul'a vardığında elbette içinden ne Osman bey, ne

de muhafızı çıkacaktı. İşte, Amasya vapurunun kaptanı da onların Sinop'ta gemisine bindiklerine ve Zonguldak'ta karaya çıkıp bir daha geri dönmediklerine tanıklık edecekti.

Kaptanla bu yolda anlaşılan Mahzar Tevfik bey ve arkadaşları, sessizce Osman beyi yola çıkarmağa hazırlandılar .

Tam gece yarısı, el-ayak çekilip te sokaklarda kedilerden, köpeklerden, bir de dost pazvantlardan başka kimse kalmayınca Osman beyle polis Şükrü efendi birer kiralık ata bindirilerek uğurlandılar. Bulutsuz, apak bir gökyüzünde yusuvarlak bir ay, sık ağaçlıklar, bağlar, bahçeler arasındaki ince toprak yolları aydınlatıyor, Mustafa Kemal'in üzgün yolcusunu yüreklendiriyor ve hülyalandırıyordu.

Onu yolcu eden Mazhar Tevfik bey, Binbaşı Şevket bey, Belediye başkanı Rasim bey, Hürriyet ve İltifak partisi başkanı Akif bey, Ticaret Odası Başkanı Şükrü bey, parmaksızade İsmail bey ve Mektupçu Hüseyin Hi1mi bey, yeni hürriyet güneşi Mustafa Kemal'e doğru yola çıkan yolcunun elini sıkıp paşaya çok selam söylemesini de sabık verdikten sonra ev 1erine dağıldılar. Eski Samsun mebusu Osman bey, gitmiş, ardında gözleri Mustafa Kemal'e dönük ve birbirine yeni bir ideal için kenetlenmiş bir avuç yürek bırakmıştı.

Mazhar Tevfik bey, ertesi sabah, İstanbul'a Samsun' daki İngiliz temsilciliğine, Ali Fuat Paşaya ve Mustafa Kemal'e yalan ve doğru dört şifre telledi ve ,bu kez gibi bir bomba patlayacağını serinkanlılıkla beklemeğe başladı.

Mustafa Kemal'den 27 Ağustos tarihli bir şifre geldi. Mazhar Tevfik bey yurtseverce işinden dolayı kutluyor ve Sivasa genel kongreye üç Sinop delegesi göndermesini istiyordu.

Üç gün sonra Ali Fuat paşadan gelen şifre daha uzundu ve genç mutasarrıf için övgülerle dolu olduğu gibi Kuvayı Milliye'nin güçlenmekte olduğu ve daha da güçlenmesi gerektiği üzerinde bilgiler veriyor, güzel şeyler söylüyordu.

Henüz İstanbul'dan ve Samsun'dan beklenen olumsuz ve tehlikeli ses çıkmamıştı. Geciktiğine göre epeyce yüksek takatta bir patlayış olacağı anlaşılıyordu.

7 Eylül 1919 günü Sinop limanına iki Amerikan savaş gemisi yanaştı. Gürültü ile demir attılar. Bunlardan birisinden iki İngiliz subayı ve üç silahlı denieri bir motora binerek karaya çıktılar. Bu subaylardan biri Samsun İngiliz temsilcisi Rum Milli yedek yüzbaşısı Solter' di. Silahlı üç deniz askerinden birinin elinde katlanmış kocaman bir İngiliz bayrağı bulunuyordu. Yüzbaşı Solter, askerlerin başında doğruca eski Rus konsoloshanesine gitti. Askerlere, savaş sırasında yarısı sağlam kalan bayrak direğine İngiliz bayrağını çekti. İngiliz bayrağı, Karadenizden esen serin rüzgarla dalgalanmağa başladı. Mustafa Kemal, henüz Havza'dayken Amasya Saat Kulesine İngiliz bayrağı çeken ve halkın kendisini linç etmesinden korkup kaçan bu yüzbaşı, aylardan sonra, içindeki bir komplekse çıkış noktası arayarak Sinop'a da İngiliz bayrağı astırarak otorite

kurmak istiyordu.

Amerikan Savaş gemilerinden inen yalnız bunlar değildi. Ayrı bir motor karaya birkaç Amerikalı da çıkardı. bunlar albay Boer ile maiyetiydi. Solter'le adamları, Rus konsoloshanesine kapanıp kaldıkları halde Amerikalı deniz Albayı doğruca hükümet konağına gittiler ve bürosunda genç mutasarrıfı ziyaret ettiler. Mazhar Tefvik bey, konuklarına kahve ve çay ikram etti. Oturup havadan-sudan konuştular. Konuklar kalkıp giderken Mazhar Tefvik beyi de gemileri ziyarete çağırdılar. Muta- sarrıfın içinden kötü kuşku geçti. Böyle düzenbazlıkla yakalanmak, "belkisi" kafasından birçok kez geldi geçti. Yine de Amerikalıların bu kahpeliği yapmayacakları üzerinde bir kanı ,onu konukların yanı sıra savaş gemilerine sürükledi. Onlar da genç mutasarrıfa soğuk içecekler ikram ettiler, onu ağırlayarak yine motora bindirip kıyıya bıraktılar. Amerikan mandası propagandası İngiliz mandası propagandasının dolu dizgin yarış ettiği Türkiye'de yüzbaşı Solter elbette bu davranışlarıyla okkanın altına gitmişti..

İkinci üstü, Karadenizi yalayarak gelen tatlı bir poy raz, Amerikan savaş gemilerinde ça1mağa başlayan bandonun coşkun ve hoppa havalarını kıyıya sürüklemeye başladı. Gemiler, kalkmak üzereydiler. Sinop halkı da deniz kıyısına dökülmüş, hem Amerikan savaş gemilerini seyrediyor, hem de mızıka dinliyordu. Mutasarrıf Mazhar Tefvik, Binbaşı Şevket, Belediye Başkanı Rasim, Hürriyet ve İtilaf Partisi Başkanı Akif bey de kayıkla limanda dolaşüyor ve bandonun çaldığı güzel havaları dinliyorlardı.

Gemiler, demir alıp ağır-ağır suları yarmağa başladı. Sonra kayalığı dönüp gözden Irak oldular, arkadaşları ile, kayıktan iskeleye çıktığında mutasarrıfın eline bir zarf tutuşturdular. Mazhar Tefvik bey, zarfı büyük bir ilgiyle açtı, yer gibi okudu, bütün keyfi kaçtı. Gözleriyle ne yazdığını soran arkadaşlarına mektubun içindekileri özetledi :

- Bugün gelen İngiliz mümessili yazıyor, dedi, "bizim geldiğimizi duymadınız mı? Niçin bizi gelip ziyaret etmediniz? Hep Amerikalıların peşinde dolaştınız. Şimdi, gel, beni ziyaret et" diye emir veriyor.

İngiliz temsilcisi burda haksızdı. İlk nezaket ziyaretini onun yapması gerekti. Bu protokolu bilerek çiğneven İngiliz subayının bir hadise çıkarmak istediği anlaşılıyordu. Bu, Rus konsolosluğuna hışımlla İngiliz bayrağını çekmesinden de belliydi. Mazhar Tefvik bey, temsilcinin mektubuna Fransızca birkaç satırla karşılık verdi: "Hoşgeldiniz!" dedi. Ayrıca bir istekleri olup olmadığını da sordu.

8 Eylül 1919 kurban bayramı sabahı Sinop şehri karıştı. Olay şöyle başladı: bütün sokaklarda alaca-bulaca entari ve giyneklerini giymiş çocuklar dolaşıyor, büyükler birbirlerini kutlamak için sokağa ilk adımlarını atıyorlardı. Varlıklı evlerin önünde boğazlarından kan fişkiran koçlar yatıyor, yoksul evlerin insanları, bu koyunları belki kendilerine de bir parça düşer diye uzaktan yakından sabırsızlıkla gözetliyorlardı.

Mutasarrıf evinde pijamasiyle oturmuş, sabah kahvesini içiyor, bir yandan da herkesten önce

kutlamağa gelen muhasebeci İhsan beyle şurdan-burdan konuşuyordu. Bu ara dışarda bir gürültü oldu. Mazhar Tefvik bey, yerinden fırladı, zaten kuşku da idi. Nedir ki hiçbir şey düşünmeğe ve yapmağa vakit kalmadan yüzbaşı Solter yanındaki İngiliz teğmeni ve üç silahlı İngiliz askeriyle odaya daldı. Dışarda kapıyı bekleyen adamı bir kenara iterek palas-pandıras içeri dalmışlardı.

Yüzbaşı Solter, süngü takmış olan askerleri kapıya dikti. Sonra, İhsan beye kim olduğunu sordu, karşılığını alınca onun çıkıp gitmesini emretti.. Muhasebeci çıkıp gittikten sonra Solter Mutasarrıfa:

- Çabuk giyinip benimle geleceksiniz! Diye sert bir sesle ve amirce bağırdı.

Mazhar Tefvik bey, İngilizle gitmenin nereye vara çağını anladığından bir kurnazlık düşündü:
- Peki, şimdi giyinip geleyim!

Dedi. Oturma odasından yatak odasına geçen Mazhar Tefvik bey, pencereden dışarı atladı. Arka bahçeye ayak bastıktan sonra ağaçların arasında gözden uzaklaşmak kolaydı. Çitler üzerinden atladı, bahçeden bahçeye geçti. Epeyce ötede bahçeler içindeki Belediye Başkanı i Rasim beyin evinin tokmağını güm-güm öttürdü. Rasim bey, mutasarrıfı sabah-sabah böyle pijama ve terlikle görünce işi anladı. Hemen adam salarak küçük Kuvayı Milliye grupuna haber gönderdi.

Yüzbaşı Solter, Mazhar Tefvik beyin bir türlü giyinip gelmediğini görünce bir kez daha aldatıldığını anladı. Bunun üzerine bütün evi aramağa başladı. Harem bölümünde mutasarrıfın eşinin bayramını kutlamağa gelen kadınlar süngülü ve tabancalı İngiliz asker ve subaylarının destursuz odaya daldığını görünce çığılığı basarak paniğe kapıldılar. Odada çarşafı oturan ve askerler içeri girince peçelerini de yüzlerine örten bu kadınlar karşısında Yüzbaşı Solter de şaşırıldı. Daha önce bir evden mebus Osman beyin çarşafa sokularak kaçırıldığını işittiğinden şimdi karşısında peçelerini örterek korkudan tir-tir titreyen kadınlardan her birini bir mutasarrıf olarak düşünmenin gerektiğine inandı ve bu Müslüman kurnazlığını boşa çıkaracak zekaya sahip olduğunu İspatlamağa kalktı. Bütün kadınları kaldırıp karşısına dizdi ve birer-birer peçelerini açarak yüzlerini gözden geçirmeğe başladı. Hepsinin de kadın olduğunu görünce yenildiğini anladı. Bundan sonra bütün evi, deliğine-deşiğine varıncaya dek aramak emrini verdi.

Yüzbaşı Solter, elleri boş dönmenin ve yenilmiş olmanın utancı içinde darmadağın ettiği evden ayrıldı ve doğruca hükümet konağına gitti. Kapalı cümle kapısını açtırdı. Odacının kapıyı açmasını beklemeyen Solter bu nu dipçikle kırılarak mutasarrıfın odasına girdi. Odacıdan bir bayrak direği istedi. Odacı, bayrak direği yerine meydan süpürgesinin sopasını çıkararak getirdi. Solter'in emri üzerine İngiliz askerleri İngiliz bayrağını bu sopaya geçirdiler ve bunu pencereden dışarı sarkıttılar.

Öbür yanda kuvayı milliye grubu çabucak Rasim beyin evinde hala sırtındaki pijamasiyle oturan

Mutasarrıfın çevresinde toplandılar. İvedi bir karar vermek gerekiyordu. Tarihin bütün olumlu ve başarılı olayları çabuk verilmiş sağlam ve doğru kararların altında yatmaktaydı. Karar, şimşek gibi verilmişti. Alman Savaş bilgininin düşüncesini uyguladılar: en iyi savunma, saldırıydı. Millici grup hemen sokağa dökülmüş olan hemşeriler arasına karıştı, kalabalık bayram yerini. şöyle bir dolaştı. Her dekgeldikleri güvenilir hemşeriye şunu fısıldadılar:

- İngilizler hükümet konağını bastılar, hükümeti işgalleri altına aldılar. Penceresine İngiliz bandırası astılar. Mavzeri çiftesi olan alsın, hükümet konağının önünde toplansın. Halk, bunu kolayca anladı. Silahlı-silahsız, çoluk - çocuk koca bir kalabalık, hükümet konağını sarıverdi. Halkın tehdit edici bir durumda hükümet önünde toplandığını ve işin kıvama geldiğini anlayan Belediye başkanı Rasim bey, doğru yukarı çıktı. Mutasarrıfın koltuğuna kurularak uzun bacaklarını yeşil örtülü büyük masanın üzerine atmış olan yüzbaşının karşısına dikildi:

- Yüzbaşı Solter, dedi, şöyle pencereden dışarı bakınız, biraz. Halk heyecandadır. Onların öfkesinden korkulacağını sizler de bizim kadar bilirsiniz. ilk iş olarak hemen şu bandırayı kaldırmalarını askerlerinize emrediniz. Yüzbaşı Solter:

- Ben Mutasarrıfı aradım, bulamayınca da boş makamını işgal ettim, dedi, mademki aracılık ediyorsunuz, hemen söyleyiniz, mutasarrıf buraya gelsin, görüşelim.

Mazhar Tevfik bey, Rasim beyle birlikte hükümet konağına yaklaştığında halkın korkutucu bir kalabalık halinde homurdandığını gördü. Onlar durumlariyle korkmamasını ona duyurdu. Mutasarrıfla B. Başkanı bu yiğit halk seli içinden geçerek hükümet konağına girdiler. Mazhar Tevfik bey odaya girdiğinde Yüzbaşı Solter'i kendi koltuğuna kurulmuş, bacaklarını da büronun iizerine uzattığını gördü. Solter, yüzünde kötü bir alay maskesi olarak o durumda sordu:

- Benden neden kaçılıyorsunuz? Elbette, Osman beyin nerde olduğunu söylemek için. Şimdi madem ki , geldiniz, söyleyin, bakayım, Osman bey nerde?

Mazhar Tevfik bey, sert bir sesle:

- Siz, benim makamımı işgal etmişsiniz, bir de bana ordan soru soruyorsunuz. Bu durumda size hiçbir şey,söylememek hakkını muhafaza etmekteyim. Makamımdan kalkıp bir konuk gibi şurdaki iskemlelerden birine oturup benden insanca ve nezaketle bir şeyler saracak olursanız Size sorduklarınız üzerinde cevap verebilirim:

Mutasarrıf, sert ve öfkeli sesiyle bunları söyledikten sonra sinirli adımlarla odadan çıktı gitti. Mutasarrıfın hışımla çıkıp gitmesi Salter'i şaşırtdı. Bu adam, deli miydi? Neyine güveniyordu, iki-üç jandarmasına ve polisine mi?

Kalktı, bayrağın asıldığı açık pencerenin önüne gitti, caddeyi şöyle bir gözden geçirdi. Orda öfkeli bir kalabalık dalgalanıyordu. Hepsinin gözü İngiliz bayrağının asılı bulunduğu penceredeydi. Garip şey, bu bir kuru kalabalık ta değildi. Ellerindeki mavzerlerin mekanizmalarını kurcalayan birçok sert yüzlü ve bakışlı kimse de orda dolaşıp duruyor ve pencereye bakıyordu. Demek iş gerçeğe binmişti. Blöf, ters bir sonuç vermişti, demek. Bu halk topluluğu yeltmiyormuş gibi ara sokaklardan çıkıp gelen takım takım insanlar da göze çarpıyordu. Solter de öbür İngilizler de papucun pahalı olduğunu anlamışlardı. İngiliz

soğukkanlılığının bu tuzaktan kurtulmanın çaresini bulacağı belliydi. Solterin korkunç ve alaycı öfkesi dinmiş, yerine yüzüne soğukkanlı bir düşüncenin kurnazlığı yayılmıştı:

- Belediye Başkanı gelsin, diyeceklerim var! Diye seslendi. Rasim bey, biraz sonra geldi:
- Ne istiyorsunuz? Diye sordu. Solter, dostça gülümsedi:
- Bugün kurban bayramınızın birinci günü olduğunu biliyorum, dedi, bu bayram şenliğine katılmak için biz de İngiliz bandırasını çektik, bunda heyecanlanacak ne var? Söyleyin, halk boşuna heyecana kapılmasın. Biz, zaten buraya av için gelmiştik. Sinop ormanlarında yaban domuzu, geyik filan avlayacaktık. Nedir ki iş bu üzücü sonuca. geldi. İsterseniz hep beraber bir süre avı yapalım, Belediye başkanı Rasim bey, bu uydurmaları sabırla dinledi ve sonra şunları söyledi:
- Bakınız, halk, gittikçe coşuyor, sonra başınıza bir şey gelirse kabahat benden gitti. Ava filan gitmesi sonra düşünülür. Evvela şu bandırayı kaldırın!

Rasim bey, bunları öyle büyük bir saflık ve inandırıcılıkla söylemişti ki Solter ve arkadaşları tam bir tehlikenin içine düştükleri duygusuna kapıldılar. Solter, askerlerden birine emir vererek bayrağı içeri aldırdı. Sonra, yüzbaşı, Rasim beyin koluna girdi. Kendileri önden öbür ; İngilizler arkadan dışarı çıktılar ve halkın arasından ilerlemeğe başladılar. Halk, durumu hemen kavramıştı. Bütün yüzlerde sessizce kazanılmış bir zafer sevinciyle bir küçümseme ve alayın izleri açıkca göze çarpıyordu. Yüzbaşı, Solter, canının kurtarmak için Belediye Başkanını kalkan gibi kullanmak zorunda kalmıştı. Rasim bey, konuklarını doğruca Belediye dairesine götürdü. Orada onlara bayram şekeri ve kahve ikram etti. Ayrıntı kabaran halk caddeyi boşaltıp bayram şenliklerine dönünce yüzbaşı Solter ve arkadaşları, konuk edildikleri Rus Konsolosluğuna döndüler. Yüzbaşı Solter, ikidir Türk halkının saldırısına uğramıştı. Biri Amasya'da saat kulesine İngiliz bayrağı çektiği gün, bir de şimdi. Demek ki Türkler, yabancı bayraklara kendi kutsal saydıkları topraklarında dayanıyorlardı. Bilmiyoruz, ama, genç yüzbaşı, bundan sonra belki de bu her yere bayrak asmak manisinden temelli vazgeçmişti. Çünkü, hiçbir bibliyografyada Solter'in üçüncü bir bayrak olayına dek gelemedik.

Mazhar Tevfik bey, bu olayı inceden inceye anlatan bir rapor yazarak birini Mustafa Kemal'e öbürlerini de İstanbul'da Damat Ferit paşa ile İngiliz siyasal temsilcisi olan Amiral'e gönderdi.

Nedir ki olay bitmemişti. Çorap söküşü gibi uzamak eğilimi gösteriyordu. Mutasarrıf, aynı raporun bir örneğini de Kastamonu vilayetine göndermişti. 8 Eylül 1919 günü giden telgrafa geceleyin karşılık gelmekte gecikmedi. Kastamonu' da Vali vekili bulunan Jandarma Kumandanı Osman Nuri bey makina başında genç mutasarrıfa kısaca şunları salık veriyordu:

- Şimdi İstanbul'dan aldığım emir şudur: Hemen İngilizlerin oturdukları yere giderek kendilerine tarziye vereceksiniz. Mutasarrıf ona şöyle karşılık verdi:
- Yaptıkları hakaret karşısında asıl İngilizler gelip bana tarziye vermelidir. Sizin bu tebligatınıza uymakta mazurum.

O zaman, kararlı olan Vali Vekilinden şu emir geldi.

- Size muvakkaten işten el çektiğimi bildirmek zorundayım. Mutasarrıf vekaletini hemen Binbaşı Şevket beyin almasını ve onun gidip yüzbaşı Solter'e tarziye vermesini kendisine bildiriniz.

Mazhar Tevfik bey, haber salarak Binbaşı. Şevket beyi de makina başına çağırttı. Vali Vekilinin emrini mutasarrıftan dinleyen Binbaşı, çok içten bir öfkeye kapıldı.

Milli bir öfkenin bütün içtenliğini taşıyan şu sözlerle Vali Vekilini bombardıman etti :

- Bir Türk Binbaşısı olarak gidip te bir İngiliz yüzbaşısına tarziye veremem. Eğer bu emri bana bir asker sıfatıyla veriyorsanız şu dakikadan itibaren askerlikten dahi istifa ediyorum!

Telin öbür ucuna doğru bu yiğitçe sözler bir şamar gibi uzaklaşırken Şevket bey, omuzlarındaki apoletleri sinirli ve güçlü parmaklarıyla sökerek masanın üzerine fırlattı. Şevket bey, bu emre baş ka1dırınca Vali vekili, Sinop Jandarma Kumandanı Remzi beyi makina başına çağırdı; Mutasarrıf vekilliğini ve gidip İngilizlerden özür dilemesi emrini ona verdi. Remzi bey hiç duraksamadan bu emri benimsedi. Gidip Mazhar Tevfik beyin makamına "azametle" kuruldu. Sonra da Rus konsolosluğunda kuşku ve sabırsızlık içinde bekleyen yüzbaşı Solter ve arkadaşlarına tarziye verdi. Böylece, Sinop'taki kuvayı milliye ruhu da okkalıca bir tokat yemiş oldu.

Solter, ertesi gün yeni Mutasarrıf Vekili Remzi beyi gelip makamında ziyaret etti. Birkaç gün sonra da maiyetini alıp Pontos çetelerini ve örgütlerini silahlandırma yeri olan Samsun'a yollandı.

Mazhar Tevfik bey, yeni Mutasarrıf vekili Remzi beyin bir kahpeliğine uğrayarak yakalanıp İstanbul'a gönderilmek korkusuyla Sinop'tan hemen ayrılıp Sivas'a, Mustafa Kemal'e gitmeğe karar verdi. Sinop'un meşhur Çerkez beylerinden Çerkez Hasan bey ve atlıları, Mazhar Tevfik beyle ailesini aralarına alıp birkaç gün dinlenmesi ve yolculuğa hazırlanması için atla Sinop'a beş saat çeken Şamlıoğlu köyüne götürdüler. Ordan Sivas'a doğru yola çıkacaktı. Mustafa Kemal "başın daralınca çık gel!" dememiş miydi?

Mazhar Tevfik bey, giderayak mektupçu Hüseyin Hilmi beye şu pusulayı gönderdi:

- Azizim! Kısmet olursa. yarın köye' gidiyorum. Bi zim maaşı lütfen alınız. Bir de hadisede nezarete ve vilayete yazdığım mufassal telgrafla ikinci günü, tekrar yazdığım telgrafın ikişer adet suretini kurşun kalem ile olsun bana çıkarıp vermenizi rica ederim. Kalemde yazısı okunaklı iki efendi on dakika içinde yazabilirler.

İngilizlerin avdet için emir almaları şayanı dikkattir. Ağır bastık demek oluyor Neyse Sinop'u kaybediyoruz. Şerefi milli yerine gelsin de ne olursa olsun. Sinop istediğinden ala mutasarrıf bulabilir. Halk namına Kastamonu vilayet makamına çekilen isyancı telgraf, Vali Vekili Osman Nuri beyi kızdırmış görünüyordu. Yeni Mutasarrıf Vekili Remzi beye halka bildiri1mek üzere

çektığı telgrafta,

- Blöf yapıyorsunuz! Diyerek korkutucu bir dil kullanıyordu.

Belediye başkanı Rasim bey 12 Eylül 1919 günü Vali Vekiline şöyle bir telgraf püskürtmesi verdi:

- Burada son defa cereyan eden vakayii müessife dolayısıy1e arayı umumiyye istinaden çektimiz telgrafnameler makamı vilayetçe blöf telakki edilmiş ve bir nevi tehditkar vaziyet gösterilmiştir. Ben, memleketin eşraf ve kadim hanedanındanim. Hiçbir vakit blöfçü yarandan değilim. Milletin vekaletini haiz olarak efkarı umumiyyeyi makamata aliyeye iblağ için O telgrafları çektik. Böyle blöfçülükle ithamım, vekaletini haiz olduğum milletim benim için mucibi şin ve ağır olduğundan bugünden itibaren makamı mutasarrıf1ye istifamı veriyorum.

Şaşırtıcı olaylar her yanda hava fişekleri gibi patlıyordu. 18 Eylül 1919 günü Kastamonu'dan Vali Vekili Ferit imzası ile gelen bir telgraf orda işlerin yolunda gittiğini gösteriyordu. Bu telgrafi şaşırtıcı olduğu gibi sevindiriciydi de. Telgraf, özet olarak şunları yazıyordu:

- Sivas kongresi, İstanbul hükümetiyle bütün ilişkilerin kesilmesine karar vermiştir. siz de bu karara göre davranınız ve milli gösteriler yapınız!

Rasim bey 19 Eylül 1919 günü vilayete genç mutasarrıf Mazhar Tevfik beyin göstermiş olduğu milli yiğitlik dolayısı ile işinden uzaklaştırıldığını, halkın da çok sevdiği ve tuttuğu bu değerli mutasarrıfın yine eski görevine dönmek için çok iyi ve yerinde olacağını bildiren bir telgraf çekti.

Ali Fuat paşanın Kastamonu'ya gönderdiği topçu albayı Osman bey bu sırada hapisten kurtulmuş ve başın- dan geçen çok tehlikeli serüveni bir yana bırakmış olarak Kastamonu telgrafhanesinde bulunuyordu. Osman bey, Kuvayı Milliyenin Kastamonu'da işe el koyduğunu gösteren sevindirici ve şaşırtıcı telgrafında şöyle diyordu:

- Mutasarrıf Mazhar Tevfik bey hakkında Vilayete olan telgrafınızı gördüm. Mütalaaları pek muvafıktır. Vilayetten emir verilmesinin temin edileceğini arz ederim.

19 Eylül 1919

Hemen o akşam vilayetten Mazhar Tevfik beyin görevine dönmesi için emir geldi.

Mektupçu Hüseyin Hilmi bey, gelen emri sevinçle alarak gece yarısı Şam1ıoğlu Köyüne doğru tırıs1a yola çıktı. Çerkes köyüne bu güzel haberle varan Hüseyin Hilmi bey, mutasarrıfa zaferini bildirdiğinde o da genç yönetici gibi mutluydu.

Ertesi sabah, genç mutasarrıf için yaşayışının en heyecanlı ve şerefli saatleri başlıyordu. Çerkes Hasan bey, topladığı silahlı, silahsız yüzlerce at1ının başına geçirdiği Mazhar Tevfik beyi

at oynatmaları, silah sesleri, neşeli haykırışlar ve gösteriler arasında Sinop'a dek yolcu etti. Şehir, bir anda el değiştirmiş, İstanbul hükümetinin dokunduğu yeri kirleten kara parmakları, bu güzel Karadeniz şehri üzerinden bir daha kirletmek üzere çekilmişti.

Mazhar Tevfik bey, sandalyesine bütün güveniyle Oturduktan sonra kocaman bir bildiri yayınladı ve bunda artık, Sivas Kongresi kararlarının ve Mustafa Kemal'in sözü geçen bir yurttan yaşamağa başladıklarını İstanbul hükümetinin Sinop ufuklarında ve Kastamonu'nun yeşil ağaç denizi üzerinde hüküm süremeyeceğini dosta-düşmana anlatmağa çalıştı.

Sinop şehrinin kaderini böyle birdenbire değiştiren Kastamonu'daki değişikliğin nedeni neydi? Sinop hikayesinin baş halkası olan Kastamonunun da kocaman bir hikayesi vardır. Şimdi oraya varalım.

Kaynakça :

Kutsal İsyan (Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi - Sinop Şehrinin Başında Dönenler (Sayfa 225-244))

Hasan İzzettin DİNAMO

Coğrafi Konum

Sinop, Karadeniz kıyı şeridinin kuzeye doğru en çok sivrilerek uzanmış bulunan Boztepe Burnu ve Yarımadası üzerinde kurulmuştur. 41 derece 12 dakika ve 42 derece 06 dakika kuzey enlemleri ile 34 derece 14 dakika ve 35 derece 26 dakika doğu boylamları arasında yer alır.

İlin yüzölçümü 5862 kilometre kare olup il bu yüz ölçümünle %0.8'ini kaplar. Batısı Kastamonu, güneyi Çorum, güneydoğusu Samsun illeri, kuzeyi ise Karadeniz ile çevrilidir. 475 km. uzunluğundaki sınırlarının 300 km'si kara, 175 km'si ise deniz kıyısıdır.

Dağlar denize paralel olarak uzanmış olup, kuzeybatıda yükselen dağlar Merkez İlçe sahillerine 9-10 km yaklaştıkça alçalır ve sahil ovaları meydana getirir. En yüksek tepeler Ayancık'ta Çangal (1.605 m.) ve Boyabat'ta Dranaz (1.345 m.)dir.

Boyabat- Durağan yöresindeki Kızılırmak vadisi dışında önemli vadi yoktur. Sinop ve Boyabat düzlükleri en önemli ova benzeri yerlerdir.

Önemli akarsulardan Gökırmak Boyabat ovasını sulayıp Kızılırmak'a karışır. Çatalzeytin, Ayancık, Karasu, Kanlıçay (Güzelceçay) ve Kabalı çayları Karadeniz'e dökülür.

Şehrin biri kuzeybatısında, biri güneydoğusunda olmak üzere iki limanı vardır. Esas limanı,

güneydoğudaki koyda bulunur. Kuzevbatısındaki Akliman ve Hamsilos Koyu eski devirlerin barınak yerlerindendir.